

Грбаљски законик — Статут⁹⁸⁾

1. Ко човјека убије, главу за главу, или 120 цекина, 40 гроша и пару сребрну турску у новцу, ако би страна убијеног хтјела пристати на мир.

2. За главу једнога свештеника, макар каквог достојанства био, шест глава.

3. За мушку главу, макар од године, исто као за јуначку.

4. Двије главе женске за једну главу мушку.

5. За рану од једне до једанајест крви по каквоји ране. А свака крв по десет цекина.

6. Ко кога удари чибуком, по мртве главе, а ако га ударени убије, за ударац да плати само половицу главе, т.ј. 50 цекина.

7. Ко би ударио оца или матер, да му се она рука пред народом осижече.

8. Ко би помакао мргин, то јест прихватио туђе земље уза своју, да му се убију волови ораћи и да их кнежина поједе.

9. Ко би се криво заклео у суду, кад би га кнезови заклињали, да му вас Грбаљ све што има изједе и попије.

10. Ко би опсовао попа или кнеза, да плати у цркву оног села 24 литре воска у свијеће и да му на гола кољена иште пред цијелим Грбљем (домаћинима од куће) опроштење три пута.

11. Да ни мушко ни женско од Грбља нема изван Грбља просити под глобом од 50 цекина ономе братству од којега је. (Ово се и данас држи из части, али не под силом).

12. Који Грбљанин од 18 до 60 година не би скочио у помоћ против нападању непријатељском, глоба исто као под 9.

13. Ко би кога руком залијепио уз образ, педепса исто као за чибук, јер у народу се каже, да се овиме жене бију.

14. Која би жена по чистом свједочанству или очевидно учинила прељубу, да је свој муж отпусти ошишане главе, ферсана носа и без једног уха.

15. Који би младић и младица у вријеме вјеридбе згријешили т.ј. да остане с њим бређа, да братство дјевојчино каменује дјевојку а дјетичино дјетића.

16. Који би човјек јавно згријешио изван своје законите жене, да плати кнежини глобе 25 цекина, и да до своје смрти не смије у скупштини сјести.

17. Када би јабанац (туђин) од куда дошао да у Грбљу станује и да има од свашта дијела, као и остали Грбљани, да плати такоз вану, иљаду т.ј. цркви 7 гроша (4 ф. 40 кр.), а свему селу ручак.

18. Кмету свакому, када кметује, иде: кад мири главу, цекин; кад мири рану, талијер; кад дијели браћу, на дан грош и по (три цванцике); када цијени земљу, по гроша и храну.

19. Сватова не може скупити нико више од 50 у Грбљу; а када изван Грбља иду по дјевојку, колико углави младожења с оцем дјевојчиним.

20. Сватови да се имају даривати при трпези у дјевојчиној кући: свакоме по махраму везену, или аспром 30 крајцара. (Ово је и данас, али не 30, но 20 кр.).

21. Браћа, која би се шћела дијелити, ако сами не би могли, да призове сваки по једног кмета.

22. Дјевојке никако не могу имати дијела од очинства или материнства, доклен је мушке главе, ван да би се истражила (истријебила) кућа од мушкијех глава. Тад дијеле као браћа.

23. Сваки брат дужан је дочекивати сестру или одиву на крсно име и на божитњу част. (И данас свака одива од божића до поклада иде по два три дана у род на пир, и ово се зове побожитња част).

24. Сваки отац без питања може сина вјерит исто као и дјевојку оклен он хоће, а ако га син неби послушао, да га лиши својета имања.

25. У сваком друштву и састанку, доклен збори старији, млађи мучи до реда, и ако би коме ријеч пресјекао, да грднијем укором буде застиђен.

26. Који би сељанин хтио спустити међу од своје баштине, може слободно лакат на ону земљу туђу ниже његове. (Ово се зове смак). А ако би хтио више, да плати колико се погоде.

27. Конале у поље нико не може водити без дотогора онога, чија је земља до њега, па да заједнички воде сваки на своју земљу. А ако онај неби хтио, онда други да води сам до половине.

28. Нико да нема садити воћку више туђе баштине, да му хлад земљи чини; а ако би усадио, све што би пало с ње у туђу земљу, да је за онога чија је земља, осим маслине.

29. Који сељанин од 20 година до 30 не усади 50 коријена маслина и не стече себи оружје, да није достојан сјести у збору међу људима.

30. Који би потајао или узео што црковнога и од мале цијене, да плати 24 пута онолико, колико ваља оно сакривено или узето.

31. Који би поп или ђак фалцо (лажно) писао учинио или поправио, или тастаменат другојачи него онако као што болесник наређује, да се свештенику узме парохија, а ђаку осижече рука.

32. Који би кмет или кнез узео тајнога мита а не би по души право судио, да му се убију два вола и да их поједе кнежина и да више не може судити.

33. Биљежимо надницу: човјеку на дан цванцику, по по конате вина и смок (смок је круха и сира); а ако неби цванцику хтио узети, храну обилату од три obroка, то јест: ручак, објед и вечеру, а свакоме вољу ораћему цванцику на дан .

34. Ко би работао у дан свечани или орао воловима, да му се волови убију и кнежина поједе. Но оставимо омање свеце, да се сиротама и сирочадма и безвонцима (који волова немају) сору њихове баштине.

35. Којему би сељанину остала земља не узорана, а волове има, глоба као ова горња; а ако је сирота, да плати кнез од оне кнежине глобе 4 барјела вина, да вас Грбаљ (тј. домаћини) попије, зато што није сироте надгледао.

36. Који мисли продати земљу, најприје ваља да понуди раздионика (т.ј. онога чија је земља до њега) да уцијене два човјека од оног села, који ће премјерити сежњима. (Сежањ је једног човјека који растегне десну ногу и лијеву руку, па се измјери од прста од ноге до врх прста средњег од руке).

37. Који стимадур није кадар купити ону земљу, коју цијени, не може је цијенити; јер судимо да, ако је много уцијени, а они који купују не узоће толико дати, да је он има купити.

38. Ко којему зајми аспри, да нема узети добит него црковну, т.ј. шест по сто, и да му дужник дарује по мјери зајмњених новаца пешкеш (дар, који се састоји понајвише у пршуту, у кокошима, у погачи, у јагњету и козлету, итд.).

39. Ко ме би Грбљанину по несрећи кућа изгорела, да иде од куће до куће кроз све четири кнежине, и свака кућа да га има по неколико помоћи.

40. Ко ме во ораћи лишше, на исти начин да иде кроз своју кнежину; а коме се сломи, да га одмах господар прикоље и одере, па све село поједнаком мјером узме и плати оном цијеном, колико је во ваљао, одбијајући кожу и главу, која остаје за онога, чији је во био.

41. Који би сељанин хотице или нехотице похарао врте или воћку, или усјев другоме, с којом му драгом живином, да плати штету по цијени од два човјека.

42. Који би Грбљанин Грбљанина изван свога мјеста ријечима наружио или ударио или ранио, да плати двоструку глобу по мјери забиљеженој у првим осудама.

43. Који неби изван мјеста свога притекао у обрану, а могао би, да се потужи први својему кнезу, а он да га глоби по случају и мјери.

44. Сваки Грбљанин, кад из куће крене и макар гђе пође без оружја из дома, да му се оружје прода и кнежина попије.

45. Ко коме да земљу наполи, работник да има дати господару половицу рода, а сјеме (усјев) да даду пола.

46. Који да метех (ледину) да истрапи и посади воћке, да дијеле све по пола, доклен дрвета и лозе трају; а ако би господар земље дигао из рука радиоца, да му плати понов.

47. Љети, кад је велика суша, најприје нека топи земље они, чији је млин, пак послије они радионици а најпотље остали, ако их допаде.

48. Који би почео кидати грожђе прије малога Госпођина дне, да му се грожђе раздијели сиромасима од села, а ако вино, да се попије.

49. Који би продао баштину јабанцу, а не би хтио Грбљанину, да му ухваћени новац изједе и попије кнежина.

50. Кад би домаћин (или домаћица) од куће умро, да му се има чинити каритад (т.ј. да једе и пије оно цијело село.)

51. Који би човјек (или жена) учинио тестаменат, да му се има прочитати пред народом на каритади (т.ј. по ручку).

52. Рекосмо да, кад мужу умре жена, он се не може женити прије по године, а жена по смрти мужевљевој прије године дана.

53. Која дјевојка остане сирота из оца и матере, кад би је нашла срећа да се уда, да јој село учини харач около свадбе и да дочека сватове.

54. Ко уграби дјевојку без договора очина или мајчина, или ако није дјевојка с дјетињем у договору, да плати кнежини глобе 50 цекина.

55. Који младожења пошаље више сватова по дјевојку него је углавио с дјевојчинијем родом, да он одговори дарове за све сватове.

56. Осудисмо да ниједан човјек не може посинити никога, ако има дјевојака, ван ако би му шћери на то пристале.

57. Која страна не буде задовољна од пресуде добријех људи, да плати глобе 12 цекина кнежини.

58. Кад би се човјек заклео по начину како смо осудили, да није дужан, а послије нашло би се писмо или чиста свједоцба, да плати самоседмо као лупеж, а као кривоклетник глобе свему Грбљу 4 барјела вина.

59. У свједоцби или клевети судимо да буду ваљати три жене за једнога човјека, а својта да се нема нипошто вјеровати у ова два посла.

60. Тако исто кумови, побратими, соихљебници (т.ј. највећи пријатељи) да се немају вјеровати у клетви и свједоцби.

61. Ујам од брашна судимо да има дати они, чије је жито, господару од млина на свако 100 стара седам.

62. Тако исто који би понио маслине у млин уљани да му се самелју, а не би он хтио мљети или храну давати мли-нарима, да да сваку десету конату уља.

63. Сваки син за оца да плати дуг, ако би чист био или му отац у тестаменту оставио, а то ако му од оца ништа ни остануло није.

64. Отац за сина да нема плаћати дугове, ван ако има његова течења, или ако би отац од своје добре воље хтио платити.

65. Који би се дјетић оженио против воље очине и ма-терине, да буде лишен имања, ван да би се покајао, тражио опроштење и добио родитељски благослов.

66. Која би се дјевојка одрекла вјенчати младића, за којег су је родитељи вјерили, да се не само бестидна него и непоштена међу другарицама и у народу сматра.

67. На исти начин биће сматрана свака дјевојка која од вјеридбе до вјенчања не би се крила од вјереника; а вје-реник, који би вјереницу задио, да не буде бројен међу пош-тене људе.

68. Која се жена или дјевојка не би уклонила мушкој глави с пута, и то с лијеве стране, да се обличи грднијем укором пред народом.

69. Кад женска глава преде кудељу, и, теке опази муш-ку главу, ако је не извади и поклони се, или ако му се не уклони с очи, исто као ови горњи.

70. Судимо да свака мушка глава без разлике, кад год би срио попа или се с њиме састануо, има га пољубити у руку.

71. А жене и дјевојке сваку мушку главу, када почне оружје носити, на исти начин.

72. Сваки човјек јемац, који би се јемчио за другога за коју му драго работу (ствар), да одговори на рок, а он нека се гледа с дужником.

73. Кад би се двојица погађали околу какве куповине, да један другоме да капару, а који би од њих два слагао, да изгуби капару.

74. Ко купи вола ораћега, да га за осам дана обиђе ваља ли му; па ако у њему нађе каква чурука (ману), да му га поврати, или након осам дана да му плати колико су се погодили.

75. Који би се Грбљанин одрекао кумства мокрота (т.ј. крштенога) да плати глобе Грбљу 50 цекина као одметник Бога и светога Јована.

76. Кумство сухо (вјенчано или шишано) остаје на вољу ко хоће или ко неће; али за стидно нађосмо, кад би ова два суха кумства одрекао.

77. Који не би позвао у сватове, кад жени сина, од своје својте, како је адет (обичај) земаљски, да плати глобе кнежини 12 цекина.

78. Ако би се нашло живо копице, који га не би сачувао, док се види чије је, да плати Грбљу 12 цекина глобе; а ако се не обазна чије је, да иде дијете у мулад.

79. Која би жена или дјевојка удавила дијете или га отровала у утроби, да плати Грбљу глобе за по мртве главе (т.ј. 60 цекина).

80. Који парохијан не би платио својему попу забиљежени бир, да му поп не уљезе у кућу, докле му све не подмири; а ако ће поп опростити, то остаје на његову вољу.

81. Који би се поп облијенио и не прискочио у муци свакој кући од своје инорије (жупе), да му све село оне године нема дати никаква бира.

82. Када све село носи крсте (литију) околу својијех земаља, да нема крочити изван своје границе у туђу без допуштења паграничног села.

83. Сваки домаћин испред чије куће прође народ с крстима, има изнијети народу, да пије, вина изобила.

84. Који кметић не би предавао праву половицу господару, да му се узме кућа и земља из рука и другоме да се преда, и као невјерник да плати глобе 12 цекина.

85. Који би домаћин заашао (занијекао) надницу тежачку, а очитовало би се то, да плати самоседмо и глобу кнежини 4 цекина.

86. Кад село нареди да се не сијече гора, и који би ово преступио без договора цијелог села, да плати ка лупеж самоседмо.

87. Ливада или друго какво мјесто за пасиште, кад село забрани, који би се усудио да ужене (утна, утјера) своје живо, да му се закоље, ако је говече или брав, и село изједе, а ако је коњ, да плати глобе 6 цекина.

88. Које би село пустило извањске стоке на зимницу, све оно што би се ухватило од травнине да се да у цркву онога села.

89. Који би се Грбљанин изван свога мјеста и у туђој крајини опио преко начина, да му кнежина прода оружје и попије.

90. Који би Грбљанин Грбљанина издао непријатељу изванцу за мито или за ајтор, да му Грбаљ све што има изије и попије.

91. Који би зборио зло за попом или кнезом без разлога, да плати Грбљу глобе 12 цекина и да пред народом три пут иште опроштење на гола кољена.

92. Прокурадури од цркве да се имају промијењивати сваке године и да пред свијема сељанима имају приказати што су ухватили и што су потрошили.

93. Ако би се нашло чисто да су прокурадори што црквенога сакрили, да им све њихово иманије (имање) пође у вјечни вијек за Цркву.

94. Сваки мртац, био мушки или женски, стар или млад да преноћи у кући и да се ноћо чува, а сјутрадан у јутро да се упова.

95. Најближи ко је у својти мртвога ваља да га носи до цркве у четворицу, а у гроб два најближа да га ставе.

96. Од које куће не би дошло чељаде најмање једно, да попраи мрца од куће до цркве, да плати цркви глобе 24 литре воштанијех свијећа.

97. Сирака и сироту без игђе икога, кад би умро а не би се имао у чим уповати, нити од својте богата човјека, да га има све село на свој трошак уповати.

98. Не нађосмо за пристојно да се циганин упова у сјену црковну гђе и остали ришћани, но близу освећенога мјеста.

99. Свака невјеста, која се доведе, оне године о васкрсењу има даровати свакому, који у цркву дође, по неколико јаја шарених и боцу ракије.

100. Која кућа не би дала по својем могујству калуђеру из туђега манастира, који у прошњу иде, милостиње, да буде застиђена грдним укором.

101. Тако исто и сиромашу, који проси, био из Грбља или из туђе крајине; а слијепцу, који ваља да испјева неколико ријечи уз гусле, на пола више.

102. Који болесник умре испод руке љекара, да га нема кућа мртвога нинајмање крвничити, него платити њега и љекарију.

103. Да не би рањеник оставио крв на љекара, који ваља да му реже ране или врти главу, судимо да љекар, који би се позвао, да лијечи, даде руку рањенику, ондар он љекару и тим да посвједочи да му је прост његов живот, ако би умро.

104. Који би човјек умирао од ране и оставио би на онога, ко га је ранио, крв, да га могу његови осветити; ма ако при часу смрти опрости, који би се нашао и осветио га, да плати глобе за мртву главу, т.ј. 120 цекина.

105. Који не би испунио тестаменат својега оца или матере по смрти 40. даном, да се одлучи од цркве и из брацке, докле год га не испуни.

106. Који би Грбљанин у својој кући или селу такнуо или увриједио изванца човјека, до развиђења суда да плати глобе 12 цекина.

107. У којему селу не би нашао конак јабанац човјек, ако и не би домаћин чинио велика трошка него намјерни му оброк дао, да плати поглавица онога села кнежини вола меса и барио вина.

108. У коју би кућу или село добјегао човјек из наше комунитади, или јабанац од невоље какве или од крви, или од напасти, да га има она кућа или село чувати као себе до развиђења, макар ако је у они час и кривац.

109. Који би човјек или жена опсовао коме закон или вјеру, или образ или пост и овим подобна, да му Грбаљ све што има изије и попије и да никад у скупштини брацкој не сједе.

110. Која би жена кријући од свога мужа из куће украдала или продала, да изије или попије, да јој се ухо или врх од носа осижече и да се по грдилу познава.

111. Тако исто, ако би дјетић или дјевојка што из куће продали кријући од оца и матере, да их отац на скупштини сеоцкој обличи и ишиба чибуком.

112. Који би Грбљанин купио украдену робу од дјетета или жене, да поврати купљену робу а да плати кнежини самоседмо, колико је оно ваљало, што је купио.

113. Који би Грбљанин у путу задио од збиље или шале туђу жену или дјевојку, да плати, као преступник љуцкоте, глобе свему Грбљу 4 барјела вина.

114. Који би човјек човјека у нефалъ (нехотице) ранио или макар убио, да га нема браство тражити; али ваља да је вазда покоран и да да браству колико је више могуће кумства.

115. Који би човјек заметнуо кавгу у којој му драго скупштини и састанку без потребе, да плати глобе 12 цекина и да не може више међу људима сјести.

116. Који не би нотњо или дневно скочио, кад чује пушку, и похитао на глас: „Ко је витез” или: „Игдје ли икога!” да му кнежина попије оружје и да га не може више никад носити.

117. Ако се догоди кадгод у селу да туђинци лупежи напану на чију кућу, да сваки, ко чује, скочи; а ако би лупежи покрали кућу и бјежали, да сваки, који се намјери, трчи за њима у потјеру и који не би хтио, а могао, глоба као ова горња.

118. Који би сељанин нотњо изметнуо пушку без потреба нечесове, да плати селу глобе 12 цекина.

119. Који би сељанин узео соџбину а не би хтио сочити (свједочити) пред судом и лупежом, да плати самоседмо мјесто лупежа.

120. Сваки домаћин даном да држи пса у вез (свезана), а нотњо из синцира, и чији би пас кога ујео, да плати глобе 6 цекина.

121. Који би убио пса бранећи се, да плати 6 цекина, а допуштено је свакоме бранећи се да удари пса чим би могао, а макар га и ранио у муци.

122. Који би јавно премрсио четворо поста а не би био болестан, да буде застиђен грднијем укором пред цијелим народом, а коме допусти поп, ништа.

123. Који се завјетује у каквој муци којему дану да једноничи (да ништа они дан не једе) или у петак да не једе рибе, или који му драго завјет, и који би преступио, да буде одлучен од цркве, док се не покаје.

124. Судимо да свака кућа грбаљска има давати манастиру нашему светој Госпођи на годину житом, уљем или вином грош (око 20 крајцара).

125. А манастир на Госпођин дан да има дати свему Грбљу мушкоме и женскоме, маломе и великоме, по легурђији, објед обилати.

126. При заходу сунчаноме сваки да иде својој кући, ко пушку носи, кад крене, да изврже пушку и тако да захвали манастиру.

Овако рекосмо, осудисмо и за добро нађосмо и који судисмо, потврдисмо за вјечни вијек и потписасмо.

У манастиру под Лаством. На Митров-дан, 1427-ме године.

Следују 42 потмова.